

DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE BOLESŁAWCA W STUDIUM OCHRONY WARTOŚCI KULTUROWYCH

Posted on 14 lutego 2024

Pracownicy Oddziału Terenowego NID we Wrocławiu razem z pracownikami Muzeum Ceramiki w Bolesławcu opracowali studium ochrony wartości kulturowych dla miasta Bolesławiec, rekomendując m.in. działania dotyczące wykorzystania dziedzictwa niematerialnego związanego z produkcją ceramiki w procesie rewitalizacji.

Ceramika bolesławiecka jest jedną z bardziej rozpoznawalnych, polskich marek, a charakterystyczne kobaltowe wzory zdobią naczynia używane na całym świecie.

Zapewne nie każdy posiadacz ceramiki z Bolesławca zna historię jej produkcji czy odwiedził miasto i znajdujące się tam Muzeum Ceramiki. Kulturowanie tradycyjnego rzemiosła zakorzenione jest w zabytkowym krajobrazie tego dolnośląskiego miasta. Intrygująca jest również powojenna historia Bolesławca, kiedy przybyła tam przesiedlona ludność z Kresów, a także reemigranci z Jugosławii i Francji. Ochrony wymaga więc nie tylko historyczna substancja, ale i żywe, wielokulturowe praktyki i wiedza przekazywana z pokolenia na pokolenie.

Zaplanowanie takiej ochrony wymaga wszechstronnych narzędzi, aby drobiazgowo i kompleksowo zadokumentować dany obszar i rozpoznać jego wartość oraz potencjał w kontekście zarówno dziedzictwa materialnego jak i niematerialnego. Takim narzędziem jest studium ochrony wartości kulturowych.

Więcej o tym rodzaju opracowania eksperckiego pisaliśmy tu - [Czym są studia ochrony wartości kulturowych zabytkowego obszaru przygotowywane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa? - NID](#)

Studium powstało dla Miasta Bolesławiec jako wsparcie planowania procesów rewitalizacyjnych. Rozdziały wstępne omawiają historię miasta, analizę układu przestrzennego i struktury urbanistycznej. Jak w każdym studium, również tutaj przedstawiono zabytki znajdujące się rejestrze, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. Na podstawie rozpoznania substancji zabytkowej miasta, opracowano wytyczne dotyczące ochrony konserwatorskiej.

Część opracowania poświęcona jest dziedzictwu niematerialnemu, w tym tradycjom i przekazom ustnym, tradycjom muzycznym oraz praktykom społeczno-kulturowym kulturowym do dziś przez potomków osadników i reemigrantów przybyłych na te tereny po II wojnie światowej. Dziedzictwem niematerialnym są też wiedza i umiejętności związane z ceramiką bolesławiecką, a więc najbardziej

charakterystycznym przejawem lokalnego, tradycyjnego rzemiosła. W studium odniesiono się również do zagadnień związanych z wykorzystaniem potencjału dziedzictwa kulturowego Bolesławca w procesach rewitalizacji.

Ratusz w Bolesławcu, Antoni Musiałowski (fl. 1882-1889), POLONA

Tradycyjne rzemiosło jako przejaw dziedzictwa niematerialnego

Najstarsza ceramika znaleziona podczas wykopalisk w Bolesławcu datowana jest na XIII wiek, a kroniki informują, że pod koniec XV wieku w mieście działało pięciu mistrzów-garnarzy – limit ten utrzymał się do końca XVIII wieku. Fascynujące są pozostałości po funkcjonowaniu najstarszego znanego do tej pory warsztatu, datowane na XVI – XVII wiek, zawierające przedmioty związane z wypałem naczyń, fragmenty cegieł i kafli piecowych, a także 18 000 fragmentów, z których udało się odtworzyć 101 naczyń, w tym dzbany pokryte szkliwem barwionym tlenkami kobaltu.

Od XVII wieku styl zdobienia naczyń produkowanych w Bolesławcu ewoluował – od kulistych dzbanów ze skośnymi rowkami, przez wykorzystanie plastycznych nakładek, po dekorację stempelkową z użyciem farb podszkliwnych w barwach kobaltu i zieleni – innowację wprowadzoną pod koniec XIX wieku. To właśnie te kontrastujące kolorystycznie kółka, kropki i pawie oczka dziś najbardziej kojarzą nam się z bolesławicką ceramiką.

Największe, ponad 2-metrowe naczynie ceramiczne wykonane w Bolesławcu, w 1753 roku, POLONA

Obecnie przemysł ceramiczny to jeden z filarów lokalnej gospodarki, a w samym Bolesławcu i okolicznych miejscowościach działa ponad 30 firm – od rodzinnych manufaktur po przedsiębiorstwa zatrudniające kilkaset osób. Funkcjonuje tam Bolesławickie Bractwo Ceramiczne, Stowarzyszenie Gmin Ceramicznych Rzeczypospolitej Polskiej oraz instytucje kultury – Muzeum Ceramiki i Bolesławiecki Ośrodek Kultury – Międzynarodowe Centrum Ceramiki. Od 2020 roku Bolesławiec jest również członkiem Europejskiego Szlaku Ceramiki.

Zakłady Ceramiczne Bolesławiec 1975-1979 fot. Krzysztof Raczkowiak,
Muzeum Historyczne w Lublinie

Działania na rzecz ochrony i rozwoju ceramiki bolesławieckiej jako niematerialnego dziedzictwa

Studium ochrony wartości kulturowych miasta Bolesławiec zawiera wytyczne dotyczące działań na rzecz ochrony i rozwoju ceramiki bolesławieckiej jako niematerialnego dziedzictwa związanego z tradycyjnym rzemiosłem. Zrzeszenie w ramach Europejskiego Szlaku Ceramiki niewątpliwie zwiększa potencjał jej promocji na arenie międzynarodowej. Jednym z planowanych działań jest zgłoszenie ceramiki bolesławieckiej na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego prowadzoną przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego przy współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa.

Bolesławiec już teraz może poszczycić się rozbudowaną ofertą kulturalną dla odwiedzających miasto wielbicieli ceramiki, dodatkowo co roku organizowane jest Bolesławieckie Święto Ceramiki. Jednak wiele aspektów, szczególnie łączących dziedzictwo niematerialne z

materialnym, wciąż wymaga zagospodarowania. W studium wymienione są nowe propozycje działań, m.in. warsztaty archeologiczne (odkrywanie pozostałości dawnej garncarni), konkurs na najlepszy projekt form i dekoracji ceramiki czy wyznaczenie trasy na terenie miasta obejmującej atrakcje turystyczne związane z ceramiką, miejsca realizacji warsztatów, punkty sprzedaży ceramiki, muzea i galerie.

Współczesna ceramika bolesławiecka, fot. NID

Ratusz po pracach remontowo-konserwatorskich wykonanych w ramach realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami, fot. NID